

Thor Nordgård og Kari Stavlund elsker hjemmet de bor i, og kan ikke tenke seg å forandre på noe.

I dette huset er nesten ingenting forandret på siden 1965. - Vi har ingene interesse av å pusse opp noe som helst her. Pusse opp, hvorfor det?

tekst Kathrine Humberst

- Velkommen! Thor Nordgård (80) møter oss med åpne armer utenfor den mørkebrune eneboligen på Haslum i Bærum.

På lange rekker både foran og bak ligger like hus i forskjellige fargenyanser.

Stilrene og med store vinduer.

Thor viser vei forbi garasjen og opp steintrappen. I det vi trækker over dørstokken er det som å entre et annet tiår.

- Jeg har ikke forandret noe på huset siden det ble bygget, sier han med åpenbar stolthet.

Moderne på 60-tallet

I 1965 sto det klart. Året etter flyttet Thor og hans nå avdøde kone, Berit, inn. På den tiden var huset toppmoderne med blant annet mosaikkfliser og varmekabler på badet. Kjølerrum og vaskerom var komplett utstyrt.

- Arkitekten overtalte oss til å få oppvaskmaskin på kjøkkenet. Det var ikke vanlig i norske hjem på 60-tallet, forteller Thor.

- Vi hadde innflytningsfest her, og jeg husker at gjestene syntes huset var fantastisk flott.

Kjøkken på museum

I dag er det lyseblå Nordia-kjøkkenet det samme som står

utstilt på Folkemuseet i Oslo. Det er like fullt funksjonelt. Veggene i stuen og i gangen er kledd med Paraná pinepanel, mens veggene på soverommene har fargerike tapeter i ulike mønstre. På gulvene er det vekselvis parkett og vegg-til-vegg-tepper.

Holder stilen

Interiøret er ikke byttet ut siden ekteparet flyttet inn for over 50 år siden. Kongeblå gardiner rammer inn de store vinduene som strekker seg langs hele stueveggen. Fargen er like fin i dag som den var i 1965. På veggene pryder fargerik kunst fra den kjente maleren og grafikerer William Kullgreen. Vinrøde stoler i velur, et mørkebrunt

Huset fra 1965 på Haslum i Bærum er tegnet av arkitektene Bakstad & Hovind.

Boligen har en romslig garasje.

Hvite vegger har aldri fristet her i huset.

Gardinene i stuen ble sydd og hengt opp for over 50 år siden. De er like pene i dag. - Det var en annen kvaliteten på den tiden. Gardinene har ikke falmet til tross for sollys, sier Thor.

Etter 50 år er plutselig huset blitt hot retro-mote.

Kjøkkenet hjemme hos Thor og Kari er det samme som står utstilt på Folkemuseet i Oslo, som du ser på dette bildet.

Parketten klarer seg fremdeles med originallakken fra byggeåret. På veggen henger en samling tallerkener fra Bjørn Wiinblad. Også i spisestuen er gardinene hjemmesydd. På veggen henger kunst fra William Kullgreen.

■ bord fra anerkjente Rasmus Solberg møbelverksted, og en sort, stram skinnsofa fyller stuen.

- Kona mi var veldig flink med farger og til å sy. Hun laget alle gardinene og nesten alle lampene i huset. Det var Berit som sto bak det meste av interiøret her, det må jeg innrømme.

Ikke lyst til å fornye

I nabolaget er husene pusset opp både fire og fem ganger siden de ble bygget, men hverken Thor eller hans nåværende kjæreste Kari Stavlund har kjent på behovet for å fornye den 53 år gamle boligen.

- Vi har ingen interesse av det. Jeg skjønner ikke hva det er å gjøre. Det har vært så mange trender opp gjennom årene, og ingen av dem har passet oss, sier Thor.

- Huset er så flott. Fargene er varme og skaper en hyggelig atmosfære. Det er akkurat slik jeg også liker det, og jeg har aldri hatt lyst til å endre på noe, istemmer Kari.

- Hvite vegger og minimalistisk stil har aldri fristet?

- Nei, den har aldri vært aktuell, ler de i kor.

- Ta bedre vare på ting

40 prosent av nordmenn pusset opp i 2016, og tilsammen svidde vi av 70 milliarder kroner på å fornye hjemmet, ifølge en undersøkelse fra Prognosenteret.

Det står i sterk kontrast til hjemmet på Haslum.

- Jeg synes det er en farsott i tiden som det må bli slutt på. Folk må begynne å ta bedre vare på tingene i stedet for å kjøpe nytt. Det er for enkelt å hoppe på nye moter, og helt vanvittig at folk kaster fullt brukbare ting, mener Thor.

Han får støtte av leder Anja Bakken Riise, leder i Framtiden i våre hender.

- I Norge tilbringer vi mye tid hjemme, så det er naturlig at vi vil ha det hyggelig der. Men oppussing er sann-

Det er mye man kan gjøre for å bidra til et mer bærekraftig forbruk ved å starte i hjemmet, mener Anja Bakken Riise, leder i Framtiden i våre hender: - Du kan ta bedre vare på tingene du har, redusere innkjøpet av nye ting, kjøpe brukt, satse på tidløs kvalitet med lang holdbarhet og få tingene dine reparert oftere. FOTO: RENATE MADSEN

synligvis noe av det mest forbruksdrivende vi holder på med, og ikke minst ofte veldig unødvendig. Det fører til stort forbruk av materialer og miljøgifter, og det skaper store mengder søppel.

- Det er mye man kan gjøre med gamle møbler også. Dette paret er et godt eksempel på det. Kos og hygge handler ikke om hvor nytt spisebord du har, men hvordan du bruker det, fortsetter hun.

Riise påpeker at nordmenn fortsatt har et forbruk som går langt ut over jordens tålegrenser.

- Flere bør spørre seg selv: Trenger jeg virkelig å pusse opp?

Flere ser verdien i gamle ting

Trendforsker Gunn-Helen Øye sier hjemmet på Haslum er et resultat av å ha overlevd store skifter i oppussingsuniverset.

- For et par generasjoner siden giftet man seg, kjøpte seg et bosted, et kjøleskap, seng og sofa - så varte disse ek-

Badet har varmekabler i gulvet, som ikke var vanlig da det var nytt i 1965. Ny dusj og ny elektrisk varmekjeler er installert i stedet for oljefyr. Det er det eneste som er gjort i huset. Til høyre: Et av husets fire soverom.

Tapeter i ulike farger og mønstre på soveværelsene.

Kort om bolig

■ Huset ble bygget i 1965 på Haslum, Bærum, av Eriksen & Løkken A/S.

■ Tegnet av Bakstad & Hovind.

■ Huset er bygget på én flate og består av kjøkken, stue og spisestue, fire soverom, vaskerom, kjølerom og varmerom + garasje med oppbevaringsrom.

■ Et av de første badene i Bærum som fikk varmekabler i gulvet.

Trendforsker Gunn-Helen Øye sier at huset i Bærum har overlevd mange og store skifter i oppussingsuniverset. - For et par generasjoner siden giftet man seg, kjøpte et bosted, et kjøleskap, seng og sofa - og så varte disse tingene ekteskapet ut, sier hun. FOTO: TOM A. KOLSTAD

teskapet ut. På den tiden varte ofte et ekteskap et helt liv. Sofaen ble trukket om, men det forble i eie av det samme ekteskapet.

Etter hvert som økonomien og velstanden blomstret, ble også hjemmene mer dynamiske.

- Det ble nesten litt rart å si at man trivdes akkurat der man bor, og man skulle for Guds skyld ikke «bare» ha de samme tingene. Produsentene begynte dessuten å lage møbler av dårligere kvalitet og med kortere levetid, nettopp fordi vi kvittet oss med det mye raskere enn generasjoner før oss.

Øye tror imidlertid at «nye» tanker om bærekraftighet, gjenbruk og miljø, har ført til at stadig flere setter pris på gamle og brukte møbler.

- Det er som om vi mennesker søker mer enn dybde i sofaen. Den skal helst bære på en lang tidslinje, og det får vi jo med møbler som vi blant annet finner på auksjon og loppemarked.

Nordiakjøkkenet fungerer like godt i dag som da det ble satt opp i 1965.

Det meste av interiøret er like gammelt som huset.

Noen andelsbønder har små hender, som har vært med fra starten, sådd løk, kål og gulrøtter. Nå er det tid for å høste.

ALLE FOTO: IRENE JACOBSEN

«Om jeg som er bonde ikke gidder drive jorden min, bør andre få tilgang til den og dyrke mat. Vi kan ikke fortsette å la det være så mye brakk jord i dette landet. Andelslandbruk bør bli den største og viktigste nisjen i landbruket».

Kjell Lønning (72), bonde, Stord

Kajsas savoikåltips: prøv det smørdampet, lag chips av det eller fermenter det!

tekst Irene Jacobsen

Andelsbøndene knasker og vurderer årets potetavling. Edwin Nordström har dessuten funnet ut at han er blitt lukependler.

– Det burde være en menneskerett å få tilgang til brakk matjord, sier Kjell Lønning på Stord.

72-åringen ble andelsbonde i fjor. 24 familier er med og jobber i åkeren på gården hans, hver onsdag og lørdag er den full av folk som graver, luker og høster under hans kyndige overoppsyn.

Han har bare en ting å pirke på.

– Blomkålhodene må dekkes til for at de ikke skal bli gule, det er en typisk nybegynnerfeil å glemme det. Men du vet, i den nye rollen min som andelsbonde får jeg drive litt voksenopplæring også.

Smittsomt

Åkeren på Lønning, et par steinkast fra Leirvik sentrum, er nok en gang blitt et sosialt samlingspunkt.

– Det føles som om jeg gjenopplever barndommen, endelig er hele storfamilien tilbake i åkeren, sier sjefsbonden, som sier at

han er blitt idealist på sine voksne dager.

– Noe jeg kan takke 10-åringen Simen for, en liten nysgjerrig fyr, en kunnskapsrik ildsjel som smittet meg med entusiasmen sin. Det er ungene som imponerer meg mest.

I andelsåkeren finner du ettåringer som putter alt i munnen, åtteåringer som spør og graver, 30-åringer som for første gang prøver seg på grønnsaksdyrking. 40-åringer som ikke ville hatt tid til å ha sin egen åker, pensjonister, små og store husholdninger.

Her dyrker de maten sin sammen.

Dugnad

I fjor var første året, da var de 20 familier i Lønning Lutlandbruk, nå er de enda flere. Hver familie betaler 2800 kroner pr år, da får de grønnsaker hele sesongen.

I Norge finnes det tett på 80 andelslandbruk. Ideen er at en bonde, sammen med forbrukerne blir enige om hva de skal dyrke og deretter gjør jobben sammen. Felles innsats og felles risiko.

«Det nærmeste du kommer å være bonde, uten å være det», sier de ofte når de skal forklare konseptet.

Hvordan brukene organiseres varierer fra gård til gård. Her på Stord er hver fami-

lie med på dugnad fem uker i løpet av sesongen, da må de ut i åkeren onsdager og lørdager, omtrent tre timer hver gang.

Bonden har ansvaret for gjødsling, det ukentlige vedlikeholdet er det andelsaverne som har, men altså under oppsyn av «bonden selv».

Nisjelandbruk

Det var Kajsas Nordström og Anna Lise Sortland som sparket det hele i gang. Nordström vokste opp på en gård i Småland i Sverige og var vant til å spise ferske grønnsaker hele sesongen.

Da hun og ektemannen flyttet til Stord for fire år siden, oppdaget de fort at grønnsaksutvalget i butikken ikke var som hjemme på gården i Sverige.

– Det var dyrt og ofte var kvaliteten dårlig. Vi dyrket litt i kasser på terrassen, men det blir liksom ikke noe volum ut av det. En må dessuten være hjemme hele sommeren og passe på om det skal bli noe bra avling, sier hun.

De diskuterte ulike måter å gjøre det på og fant ut at egne parseller ikke var noe å drømme om, de trengte en løsning der de kunne dyrke stort og være sammen om vedlikeholdet. Det endte med en telefon

- De aksepterer at jeg driver med vokseopplæring, sier bonde Kjell Lønning (t.h) på Stord. Handlingsboren kunnskap, kaller han det han sprer i åkeren. Her er han sammen med Edwin Nordström, Vegard Kvernesen og John F. Tonnesen.

Kajsa Nordström er initiativtaker og styreleder i andelslandbruket på Stord.

Hege Myklebust og Sverre Øen Landstad ordner to kålhoder til hver husholdning.

til Kjell Lønning, han hadde nemlig et jorde som lå brakk. Selv hadde han gitt seg med grønnsaksdyrking for flere år siden, men andelsideen tente han på.

- Om jeg som er bonde ikke gidder drive jorden min, bør andre få tilgang til den og dyrke mat. Vi kan ikke fortsette å la det være så mye brakk jord i dette landet. Andelslandbruk bør bli den største og viktigste nisjen i landbruket, mener han.

99 sorter poteter

Kjell Lønning kan alt om poteter. Han har det i blodet. Faren, Per gikk stort sett bare under navnet «Potet-Per». Per forsket og testet, dyrket poteter i mose, under svart plast. Han prøvde det meste for å finne ut hvordan han kunne få størst avling.

Etter å ha dyrket i breiseng i dyp og næringsrik jord klarte han å få 17 kilo pr. kvadratmeter. Det skjedde på 80-tallet, og Bergens Tidende var invitert for å dokumentere det som ble en uoffisiell norgesrekord. Normalen er nemlig tre kilo pr. kvadratmeter.

På Lønning har de i år 99 potetsorter i jorden. Noen passer til pinnekjøtt andre til fisk. Linda og Belana, to gamle sorter fra Tyskland, er perfekt tilbehør til indrefiletten.

Kinakålforkjemper

Denne lørdagen skal det lukes rundt gulrøttene, og mye er klart for å høstes. Kålhodene har vokst fryktelig fort den siste uken. Andre runden med brokkoli er klar den også, det samme er squash og løk.

Mot andelshavernes ønsker, har bonden sådd kinakål. Han er overbevist om at han skal fjerne fordommene deres.

- Klart du mister appetitten av den bleike kinakålen i plast som du får på butikken, Men bare vent, når de får satt tennene i denne grønne sprø saken her, da kommer de til å forstå hvorfor jeg sto på mitt, sier han.

God jord

Etter tre timers åkerdugnad står det klar 24 kasser med grønnsaker, en til hver familie. Hodekål, blomkål, brokkoli, løk, squash og poteter ble dagens fangst. Kaffekannene er tomme, kakefatene har bare smuler igjen.

Det er da bonden kommer løpende med en godt og vel to meter lang grønnkålplante. Den er tre år gammel. Etter boken skulle den bare bli ett år, men altså, i dyp nok jord er den flerårig. Denne her ble med Kajsa og Edwin Nordström hjem og havnet rett i fermenteringskrukken.

Hvordan komme i gang?

■ Andelslandbruk.no har oversikt over andelslandbrukene i Norge, kanskje det er et i nær deg.

■ For deg som har lyst å starte et andelslag, er det mye nyttig informasjon på samme nettside.

■ For den som heller vil dyrke maten hjemme i hagen: datsja.no, sarabackmo.no

Jordbokmetoder

■ Visste du at det i en neve jord kan finnes en trillion levende organismer? Om dette og mer skriver Dag Jørund Lønning i *Jordboka*. Forfatter er yngste bror til andelsbonden på Stord. Boken har fått stor oppmerksomhet, særlig etter at tørkesommeren ikke klarte ta knekken på grønnsakene som Høgskulen for landbruk og bygdeutvikling dyrket etter jordbok-metoden.

Grisekompaniet

■ Mer enn grønnsaker kan fungere i et andelslag. På Stord har en gjeng gått sammen om å holde gris, Gullberg grisekompani, kaller de seg.

■ Grisene går ute, de spiser kraftfôr og restemat fra spisesteder og varer som er gått ut på dato.

■ 16 eiere har hver sin periode med matvakt. Når slaktevekten en gang i slutten av september passerer 100 kilo er griselivet over.

Kajsa Nordström tar bilde av ektemannen Edwin og den tre år gamle grønnkålplanten. Familien har nettopp flyttet til Bergen og Edwin har begynt å kalle seg en lukependler.